

MÜNŞEATLARDA YER ALAN TARİHİ BİLGİLER*

Halil İbrahim HAKSEVER**

Özet

Eski Türk edebiyatı araştırmaları için başvuru kaynağı olabilecek eserler arasında münşeât mecmuaları da yer alır. Bu eserler, aynı zamanda tarih araştırmaları için de ele alınabilecek kaynaklardır. Münşeâtlarda edebiyat tarihinden başka, siyasi tarihimize ilişkin bazı bilgilerin de yer aldığı görülür. Bu yazıda, Osmanlı siyasi tarihine ait bazı bilgilerden seçme örnekler verilecektir. Amaç her iki disiplinin ilişkisine dikkat çekmektir.

Anahtar Kelimeler: Münşeâtlarda tarihî bilgiler, edebî kaynak tarih ilişkisi, münşeât mecmuaları

Abstract

The resource of münşeât also takes place among literature that can be referred to work of research for Old Turkish Literature. At the same time this literature is resource that can be taken in hand to work of research history. It's seen taken place same information relating to our political history else history of literature in this münşeâts.

In this paper, some selected examples relating to political history of Ottoman will be provided. Object of the paper to call attention to the relation between disciplines.

HISTORICAL INFORMATION IN MÜNŞEÂT

Key Words: Historical information in the münşeât, Relationship between literary resource and history.

Eski Türk Edebiyatı araştırmalarında bize önemli bilgiler sağlayan münşeât mecmuaları, siyaset ve kültür tarihimizle ilgili bilgiler elde edebileceğimiz kaynaklarımız arasındadır.

İnşa ilminin kaidelerine göre yazılan nesir yazıları için kullanılan münşeât tabiri, yine bu ilimle ilgili öğretici bilgilerin bulunduğu, süslü ve sanatlı inşa örneklerinin, daha çok mektup türü yazıların yer aldığı mecmualara ad olmuş, XIV. asır sonlarından itibaren edebiyatımızda metin ve eser olarak görülmeye başlanmış, giderek bir tür halini almıştır. İhtiva

* Bu makale, 11-13 Kasım 2005 tarihleri arasında Celal Bayar Üniversitesi tarafından düzenlenen *II. Uluslararası Türk Tarihi ve Edebiyatı Kongresi*'nde sunulan tebliğin yeniden düzenlenmiş hâlidir.

** Yrd. Doç. Dr., Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Orta Öğretim Sosyal Alanlar Bölümü

ettikleri metinler hem bilgi verdikleri için, hem de bu metinler edebî üslupla yazılmış, şiir gibi sanat örnekleri olduklarından önemlidirler.

XV.-XIX. yüzyıllar arasına ait şair ve yazarlar, bunların eserleri, müelliflerin şahsi özellikleri, sanatkâr kişilikleri, bunları etkileyen faktörler, sosyal çevreleri, malî ve ruhî durumları gibi edebiyat tarihimize ilişkin az çok öneme sahip bilgileri münşeatlarda bulmamız mümkündür. Burada münşeat mecmualarının tarihî bilgilere kaynaklık ettiklerine dikkat çekilecektir.

Edebiyat Tarihine Ait Bilgiler

Münşeatlarda çok değişik tarihî bilgilerin bulunduğunu biliyoruz. Bunlar arasında kültür tarihini ilgilendirenler olduğu gibi, siyasi tarihimize ilişkin olanlar da vardır.

Bilinen ilk inşa eserimiz olan Ahmed-i Daî'nin *Teressül'ünde*¹ ve ilk dönem münşeatlarında mektup yazmanın edepleri ve kuralları, kâtiplerin yapacakları yazışmalardaki usuller anlatılmıştır. Sonraki asırlarda da görülen bu tür didaktik münşeatlar, inşa ilmiyle ilgili pek çok bilgi naklederler. Kimlere nasıl hitap edileceği, resmî ve hususi yazılarda seçilecek üslup, yazının şekli ve kâğıdın katlanmasına kadar detaylı bilgiler vardır.

İnşa ilminin önemi, inşanın şiirle karşılaştırılması, münşilerin özellikleri ve pek çok inşa teriminin tanımları vs. bu tür öğretici münşeatlarda yer alan bilgiler arasındadır. Bu tür bilgilerden biz, o dönemlerde şiir gibi inşaya da önem verildiğini, güzel yazmanın itibar gördüğünü ve geniş bir kültür gerektirdiğini anlıyoruz. Bazı inanışların da yer aldığı² münşeatlarda, inşa tekniği konusunda kişilere göre değişmeyen yerleşmiş üsluplar vardır. Değişik makam sahiplerine nasıl hitap edileceği, hangi unvan ve lakapların kullanılacağı, sözün neresinde dua edileceği; istek, şikâyet, özür, teselli, tebrik, taziye, nasihat konulu yazıların kaleme alınış şekilleri verilmiştir. Resmî veya özel kişilere karşı kullanılacak üslubun belli olması, Osmanlıda sözle ilgili teşrifat kurallarının çok yerleşmiş olduğunu gösterir.

Münşiler hallerini arz edecekleri makam sahiplerine mektup yazdıklarında üsluplarını özenle seçmişler, makam yükseldikçe onlara daha süslü ve saygılı cümlelerle hitap etmişlerdir. İki taraf arasında özel bir samimiyet varsa, çok nadir olarak protokol dışı hitaplara da rastlanır. XVII. yüzyıl şairlerinden Nabî'nin, devlet yetkililerinden Rami Paşa'ya ve Şeyhülislam Feyzullah Efendi'ye "oğlum" hitabıyla mektuplar yazması

¹ Manisa Muradiye Ktp. 1856/3.

² Üniv. Ktp. 2599 3a'da yer alan bilgide "ednâdan a'lâya" yazılan kâğıdın satırlarının sık olması gereğinden bahsedilirken, kâğıdın dörtgen şekle getirilmemesi önerilir ve şekl-i terbi'in ehl-i nücum yanında kötü olduğu belirtilir.

dikkat çekicidir³. Üst makamlara mektup yazan münşiler hallerini arz ederken mütevazı ifadelerle ve muhataplarını överek isteklerini dile getirmişler, bazen umduklarına da ulaşmışlardır. Meşhur münşi Nergisî'nin Çaniçe ve Mostar kadılıklarına tayininin, kazasker Kemal Efendi'ye yazdığı etkileyici mektuplardan⁴ sonra olması, üslubun isteğe ulaşmada etkisini gösterir.

Münşeatlarda gayrimüslimlere yazılmış olan az sayıda mektupta, hitaplarda farklılıklar görülür. Kullanılan ifadelerde dinî mensubiyetleri belirtilerek, onlara İslam ve hidayetini nasip olmasını temenni eden cümleler dikkat çeker⁵. Mektuplardaki üsluplarda hiç terk edilmeyen âdet, ifade güzelliğinin yanında dua etme geleneğidir. Mektubun muhatabı her kimse, makam ve şanına uygun dualar bazen her üç dille, bazen Türkçe olarak mutlaka yapılmıştır. Devlet yetkililerinin ve din büyüklerinin dışında, aile içi yazışmalarda da bunu görmek mümkündür. XVIII. yüzyıl münşilerinden Ebubekir Kâni'nin babasına yazdığı mektupta⁶ kullandığı süslü ifadeleri ve duayı örnek olarak verebiliriz.

“Saâdetlü semâhatlü mezîd muhabbetlü peder-i vâlâ-şânım efendim sultânım aga-yı muhterem hazretlerinin gülşen-i âlî ve meclis-i sâmililerine da'vât-ı sâdika ihdâ olubhâtır-ı hafîr-i hakikat-pîrâları kemâl-i ta'zim ü âdâb ile ... istiksâ kılınup mübarek kadem-i vâlâ ve yed-i beyzâları takbîl olunur. Hemîşe avn-ı Bârî ve sâha-i savn-ı Girdigârîde masûn u mahfûz olalar”.

Osmanlı dönemi kültür hayatına ait bazı ipuçları şair ve yazarlarımızın mektuplarında görülebilmektedir. Çok değişik amaçlarla yapılan bu yazışmalarda devlet yetkililerine mübarek günlerde gönderilen tebrik mektuplarına da rastlanır. Koca Ragıb Paşa'nın Ramazan ayında padişaha yazdığı telhislerde tebrikler sunulmuş, Kadir Gecesi telhisinde de bir seccade ve tespih hediye edilmiştir⁷. Nevruzda yazılan telhisten de, padişaha süslü bir atın yollandığını öğreniyoruz⁸. Şair Nabî'nin devlet yetkilisi dostlarına yazdığı mektuplarla birlikte hediyeler de gönderdiği kendi münşeatında kayıtlıdır. Başkalarının işlerini halletmek için yazdığı tavassut mektuplarının yanında, kendi işi için en çok da Râmi Paşa'ya yazmış, hediye olarak çeşitli defalar “duhan çubuğu, Halep lülesi, Urfa

³ Nabî, Münşeat, Topkapı Revan 1053, 97a.

⁴ Nergisî, Münşeat, Topkapı Revan 1056, 14a, 50a. Meselâ Kemal Efendi'ye yazdığı mektubun son cümlesi şöyledir (15b): “Bu isti'dâd ile fakîr-i nâ-şâdun böyle mahzûn u nâ-murâd olması revâ görülür mi yakînüm vardur ki bu def'a huzûr-ı izzetlerinden şâd-kâm u makzıyyül-merâm gitmek müyesser ola.”

⁵ Nabî'nin bir Ermeniyeye yazdığı mektupta “yesserallâhü lehü'l-islâm” Allah ona İslâmı nasip etsin ibaresi vardır. Bk.Revan, 1056, 66a.

⁶ Kâni, Münşeat, Sül. Ktp. H. Mahmud, 5363, 3b.

⁷ Münşeat-ı Ragıb, Sül. Ktp. Lala İsmail 598, 26b.

⁸ A.g.e, 28a.

bulguru, nar”, bazen de “gazel” göndermiş; bir defasında da ona Şeyh Ahmed adlı mübarek bir zatı yollayarak faziletini anlatmış, elini öpüp duasını almasını tembih etmiştir.⁹

Nabî Sultan III. Ahmed’e yazdığı bir mektupta ise, merhum babasının, *Tuhfetü'l-Haremeyn* adlı eserine karşılık bir samur kürk hediye ettiğini hatırlatıp kendisinden de bir şeyler beklediğini açıkça belirtmiştir. Edebiyat tarihimizdeki caize meselesiyle ilgili olarak bize bilgi veren örneklere ek olmak üzere, Nabî’nin yine aynı mektubunda cülûs-ı hümâyûn tebriği için yazdığı bir kasideyi “tamah kokusu” olmasından dolayı utanarak göndermediğini, daha sonra padişaktan peşin ihsan gelince gönderebildiğini öğreniyoruz. Mektupta bu anlama gelen ifadeler şöyledir:

“Şevketlü kerâmetlü veliyyün-ni’am efendimüzün tehniye-i cülûs-ı hümâyûnları için iki üç sene mukaddem bir kasîde-i garrâ nazm olunup lâkin zımnında âdetâ melhûz olan râyiha-i tama’ mûris-i hicâb olmağın irsâlinde tereddüd olunmuş idi. Hâlen câize-i hümâyûn peşîn zuhûr itmegin irsâle cesâret olundu.”¹⁰

Nabî, tevliyet görevinden azledilen bir dostunun göreve iadesi için Râmi Paşa’ya mektup yazmış,¹¹ yine Şeyhülislam Sâdık Efendi’ye yazdığı bir mektubunda,¹² kendi hocasının oğlunun imtihan edilerek boş bir kadroya atanması için ricacı olmuştur. Lâmiî Çelebi de İskender Çelebi’ye yazdığı bir mektupta, gönderdiği kişiyi övüp işe alınmasını rica etmiştir.¹³

Veziriazam Nasuh Paşa’nın şair Veysî’ye samimi bir üslupla yazdığı mektupta¹⁴, başkalarından hediye kabul etmesi zor iken kendisinden kabul ettiğini belirtmesi, makam sahiplerinin insani ilişkilerine güzel bir örnektir.

Münşeatlarda tebrik, tavsiye, tavassut konularından başka özür, teselli, teşekkür, nasihat, şikâyet vs. konularda da pek çok mektup vardır. Bunların her biri, yazarlarının çeşitli duygularını, şahit oldukları olaylar hakkında gözlem ve tespitlerini yansıttıklarından kültür tarihimiz için önem taşıyan yazılardır.

Siyasi Tarihe Ait Bilgiler

Bu mecmualarda siyasi tarihimizi ilgilendiren pek çok bilgiye rastlamaktayız. Kurumlar arası yazışmalarda daha çok idari işlerden bahsediliyordu. Bu yazılarda ast-üst ilişkileri, memurların idari makamlardan istekleri, devletin taşra bölgelerindeki durumlar, merkezin taşraya emirleri, tayinler, aziller konu edilmiş, siyasi kararlar adları değişik mektuplarla

⁹ Nabî, Münşeât, Revan 1053, 31b, 33b, 29a

¹⁰ A.g.e, 11a.

¹¹ A.g.e, 33a.

¹² A.g.e, 45b.

¹³ Lâmiî, Münşeât, Sül.Ktp. Kadızade 434, 91b.

¹⁴ O. Tâib, Münşeât, Sül. Ktp., Serez 2771, 26a.

muhataplarına ulaştırılmıştır. Bazı münşeât mecmuaları baştan sona yurt içi ve yurt dışı siyasi yazışma örnekleriyle doludur. Çok meşhur olan ve yüzlerce devlet yazışmalarıyla dolu bulunan *Münşeâtü's-Selâtin'den* başka *Tâcîzade Sa'dî Çelebi Münşeâtı*, *Sarı Abdullah Efendi'nin Düsturu'l-inşa'sı*, *Çelebizade Âsım Münşeâtı*, *Koca Ragıp Paşa Münşeâtı* bunlara birkaç örnektir.

Münşeâtlardaki idari-siyasi nitelikli mektuplar, bazen tarihsiz ve isimsiz olarak yer alırlar. Mektupları yazanların veya muhatapların adları ile yazılış tarihleri çoğu kez kaydedilmezler. Böyle olunca kimin, kime, ne zaman yazdığı belirsizdir. Bundan dolayı, bu tür yazılarda yer alan bilgiler başka belge ve bilgilerle teyit edilip kullanılmalıdır. İsim ve tarih notunu hariç tutarsak, münşeâtlarda tarihî açıdan işe yarayacak epey bilgi bulmak mümkündür. Bunlardan bazı örnekler sunmak istiyoruz.

Sultan II. Bayezid'in Şehzade Korkut'a gönderdiği bir namede Cem Sultan'ın ölümünden dolayı gıyabi cenaze namazı kılınması emri vardır¹⁵.

Yine, Tacizade Sa'di Çelebi Münşeâtında bazı beldelerin fetihnameleri ile II. Bayezid'in Amasya valiliği esnasında Uzun Hasan ile yaptığı yazışma metinleri, Altınordu hükümdarına mektupları vs vardır.¹⁶

Çalıştığı devlet memuriyetlerinde bulunduğu kadrodan bir türlü memnun olmayan Gelibolulu Mustafa Âlî, musahib Muhammed Paşa'ya gönderdiği mektupta, Halep veya Mısır defterdarlığını beklerken Bağdat'a tayininin çıkmasından şikâyet etmiştir.¹⁷

Padişah yazışmalarından pek çok örneğin yer aldığı Mekâtib-i Hulefa'daki¹⁸ kayda göre Kanuni Sultan Süleyman, Tatar Hanı Muhammed Giray'a yazdığı namede babası Selim'in 926(1520) Şevval'inin 8'inde Cuma günü akşamı vefat ettiğini, kendisinin tahta geçtiğini bildirip babası için cenaze namazı kılınmasını, kendi cülusunun kutlanmasını emretmiştir.

Kanunî, Rodos beyine 942 (1535) Rebiü'l-âhirinde yazdığı Emr-i şerifte Bağdat'ın fethine katıldığı için memnuniyetini belirterek, ulak Hızır Çavuş ulaşınca şehri süsleyip şenlik yapılması ve devletin devamına dua edilmesi emrini vermiştir¹⁹.

Sultan Süleyman'ın, oğlu Şehzade Mustafa'ya yazdığı ve münşeatta tarihsiz olarak kayıtlı bir vasiyetnamedeki öğütler dikkat çekicidir. Sultan oğlundan, gönlünü dünya heveslerinden temizlemesini, zevki kendine haram edip ilim irfanla meşgul olmasını istemiş, dâreyn selametini isteyenlerin böyle yapması gerektiğini şu cümle ile ifade etmiştir:

¹⁵ A.g.e, 342a.

¹⁶ Bayezid Ktp. Veliyüddin Ef. 3258

¹⁷ Âlî, Menşeü'l-inşâ, Bayezid Ktb. Veliyüddin 1916, 211b

¹⁸ Topkapı Revan 1959, 532a.

¹⁹ Münşeât Mecmuası, Sül.Ktp. Tarlan 80, 19b

“...tederrüs-i ilm ü ma’rifet ve te’allüm-i usûl-i kitâbete müdâvemet ü muvâzabat itmekle sa’y-i cemîl ve kasd-ı cezîl idesin nefis-i zekiyyeni rezâlet-i cehâlet-i pür-küdûretten halâs idiüp vâsıta-i şeref-i ulûm ile beynel-emsâl vel-akrân mümtâz-ı devrân olasin.”²⁰

Sinan Paşa muhtemelen padişaha yazdığı bir arizada Kerbelâ bölgesi hakkında bilgi vermiş; yörenin mahrumiyetini, belde sakinlerinin sıkıntılarını ve nüfusun azaldığını belirtip tedbir istemiştir.²¹

Kanuni döneminde Manisa kadısına gönderilen 940/1533 yılına ait bir yazıda padişah, bu yörede bazı cahil kimselerin Muhiddin-i Arabî ve Sadreddin-i Konevî’yi kötüleyip ta’n ettiklerini işitmiş; kadıdan, bu kişileri ikna etmesini, değilse isimlerinin bildirilmesini istemiştir.²²

Kanuni Sultan Süleyman’ın Şeyhülislâm Ebussuûd Efendi ile saygıya dayalı yakın bir ilişki içinde olduğunu, ona yazdığı mektubundan da anlıyoruz. Kanunî mektubunda şeyhülislamın hal-hatırını sorup ondan dua istemiş, “mübârek vakitlerde bu muhlisinizi kalbinizden çıkarmayınız. Bu vesileyle belki Cenâb-ı Hak İslâm askerini muzaffer eder” diye yazmıştır.²³

Münşilerin zaman zaman dönemleriyle ilgili değerlendirmeler yaptıklarını görüyoruz.

Okçuzade Muhammed Şahî Bey, münşeatinin mukaddimesinde kitabet hizmetine nâ-ehillerin getirildiğini, ülkede rüşvet kapısının açıldığını, hokkabazlığın revaç bulduğunu söyleyip Osmanlı devletinin salâhına dua etmiştir.²⁴

Meşhur münşi Veysî, veziriazama yazdığı istidasında, kendi de kadı olduğu halde, dünya ve ahiret saadetini isteyen kişi kadılık yapmaz, çünkü zamanımızda adaleti temin zordur demiştir.²⁵

Sultan I. Ahmed, Özbek Hanı Abdülbaki Han’a yazdığı mektupta²⁶, babasının şiî-rafizîlerle mücadele ettiğini; Şah Abbas’ın haber gönderip onun, bir daha ehl-i sünnete eziyet etmeyeceğini, ashaba sövmeyeceğini belirttikten sonra şeytana uyararak sözünden caydığını, yerlerini işgal ettiğini haber vermiş, onlara karşı savaşa hazırlanmasını istemiştir.

Şair Nabî de yüksek kademedede birine yazdığı mektupta, bu zamanda emanetin kadrini bilen adam azdır, kimseye emanet bir şey vermeyiniz diye yazmıştır.²⁷ Bu üç örneğin de XVII. yüzyılla ilgili olması dikkati çeker.

²⁰ Münşeât-ı Aziziye, İst. 1303, s. 7

²¹ Düstûrul-inşâ, Üniv. Ktp.Ty 3110, 145a

²² Münşeât Mecmuası, Sül.Ktp., Tarlan 80, 32b

²³ Münşeât, Sül. Ktp. Tarlan 80, 27b

²⁴ Okçuzade Münşeati, Üniv.Ktp., Ty .3105, 2a

²⁵ Veysî, Münşeât, İst., 1286, s.295

²⁶ Düsturu’l-İnşâ, Sarı Abdullah Efendi, Sül.Ktp., Esad Ef., 3332, 102b

²⁷ Nabî, Münşeât, Topkapı, Revan 1053, 13a

Osmanlı dönemi yazışmalarında, görevden alınan veya cezalı kişilere de mektupların gönderildiği, onlarla ilişkilerin sürdürüldüğü, kimi kez yardımlarının istendiği görülmektedir. 1074/1663 yılında Mısır'da sürgünde bulunan şeyhülislam Bolulu Mustafa Efendi'ye kazasker tarafından mektup gönderilip saygılar sunulurken dua istenmesi,²⁸ şair Nevres'in sürgünde iken kurtulma ümidiyle sabık şeyhülislam Çelebizade Âsım'dan yardım istemesi²⁹ bunlardan iki örnektir.

Münşeatlarda kayıtlı dış ülkelerle olan yazışmaların bir kısmı Osmanlı-İran ilişkilerine aittir. İranlı devlet adamlarıyla askerî alanda olduğu kadar, kültür ve edebiyat alanında da mücadele eden Osmanlı yöneticileri, yazdıkları mektuplarda üsluplarıyla da yarışır ve muhataplarını cümleleriyle taciz etmeye, küçük düşürmeye çalışırlardı. Mesela Koca Ragıp Paşa Nadir Şah'ın nedimi Mirza Zeki'nin mektubuna verdiği cevapta onun ifadelerini şöyle küçümseyip alaya almıştır:

“...çikîde-i kalem-i a'cûbe-rakamları olan nâme-i mübâhat-âmîz ve rakîme-i türrehât-engîzleri vâsıl olup.....bu makûle türrehât-ı bî-ma'nâ ve kelimât-ı mâlâ-ya'nînin cevâb-ı bâ-savâbı samt u sükût idüğü bî-irtiyâb olur.”³⁰

İnanç ve mezhep konularına da değinilen bu yazılarda önemli bilgiler vardır. Nadir Şah'a gönderilen bir nâme-i hümayunda³¹, Şahın daha önce istediği “mezheplerin cem'i”nin yanlışlığı vurgulanmıştır. Caferî mezhebinin “fırak-ı dâlle”den olduğu, bu sebeple ehl-i sünnetle karıştırılmış bir beşinci mezhep teklifinin fitneye sebep olacağı, Osmanlı ve diğer İslam ülkelerinde “ırk hamiyetlerini” tahrik edip kan akmasına sebep olacağı hatırlatılarak bunun vebaline işaret edilmiştir.

Ragıp Paşa padişaha yazdığı bir telhiste³² İran ve Osmanlı elçilerinin sulh mükâlemesini anlatmıştır. Karşılıklı dostluk niyetlerini belirten elçiler, birbirleriyle mücadele etmektense küffara karşı güç birliği yapmalarının doğru olacağını ifade ederek bazı maddeler üzerinde anlaşmışlardır. Bu durumu padişaha arz eden Ragıp Paşa, anlaşmaya ihtiyatla yaklaştığını da belirtmiştir.

Sonuç

Sonuç olarak diyebiliriz ki münşeât mecmuaları, birinci elden tarihî belge niteliği taşımasalar da, içerdikleri çok değişik tarihî, siyasi ve kültürel metinlerden dolayı dikkate alınması gereken kaynaklarımızdandır. Buralarda bolca bulunan asli ve ferî konular, bazen diğer kaynaklarda da kolayca

²⁸ Münşeât Mecmuası, Üniv. Ktp. Ty. 2599, 124a

²⁹ Münşeât Mecmuası, Sül. Ktp. Esad Ef. 3290, 12a

³⁰ Münşeât-ı Ragıp, Bulak 1837, s.87

³¹ Münşeât Mecmuası, Sül.Ktp., Esad Efendi 3375, 51b

³² Ragıp, Münşeât, Sül.Ktp. Lala İsmail 598, 37a

rastlanmayacak değer ve önemde olabilmektedir. Özellikle kurumlar arası yazışmalarda geçen bazı küçük bilgiler toplandığında, dönem açısından aydınlatıcı temel bilgilerle karşılaşabilmekteyiz. Bu metinlerde yer alan bilgiler diğer belgelerle tevsik edilerek kullanılmak kaydıyla, münşeat mecmualarının, siyaset ve kültür tarihimizin ihmal edilmemesi gereken kaynakları arasında olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynaklar

- Düsturu'l-inşâ, Üniversite Kütüphanesi, Ty 3110.
Kâni, Münşeat, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud, 5363.
Lâmiî, Münşeat, Süleymaniye Kütüphanesi, Kadızade 434.
Mekâtib-i Hulefa, Topkapı Revan 1959.
Münşeat Mecmuası, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi 3290.
Münşeat Mecmuası, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi 3375.
Münşeat Mecmuası, Süleymaniye Kütüphanesi, Tarlan 80.
Münşeat Mecmuası, Üniversite Kütüphanesi, 2599.
Münşeat-ı Aziziye, İstanbul 1303.
Münşeat-ı Ragıp, Süleymaniye Kütüphanesi, Lala İsmail 598.
Nabî, Münşeat, Topkapı Revan 1053.
Nergisî, Münşeat, Topkapı Revan 1056.
Okçuzade, Münşeat, Üniversite Kütüphanesi, Ty 3105.
Osmanzade Tâib, Münşeat, Süleymaniye Kütüphanesi, Serez 2771.
Sa'di Çelebi, Münşeat, Bayezid Devlet Kütüphanesi, Veliyüddin Ef. 3258.
Sarı Abdullah Efendi, Düsturu'l-İnşa, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 3332.
Ahmed-i Dâ'î, Teressül, Manisa Muradiye Kütüphanesi, 1856/3.
Veysî, Münşeat, İstanbul 1286.